

zaak te seponeren schendt de art. 10 en 11 van de Grondwet. In het tweede arrest beantwoordt het Arbitragehof prejudiciële vragen van het Hof van cassatie over art. 29, §3, tweede lid van de Wet van 5 augustus 2003 en over art. 10, 1° bis van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering. Het stelt vast dat inzonderheid eerstgenoemde (overgangs)bepaling de art. 10, 11 en 191 van de Grondwet schendt door de in België erkende vluchteling uit te sluiten als potentiële klager, hoewel art. 16, tweede lid van het Verdrag van Genève van 28 juli 1951 betreffende de status van vluchtelingen (m.i.v. het Aanvullend Protocol) hem, wat de rechtsgang betreft, dezelfde behandeling garandeert als aan de onderdanen van een Verdragspartij.

De wijzigingen die de wet van 22 mei 2006 doorvoert geven aan beide arresten gevolg:

- de controle over de beslissing tot sepot van de federale procureur wordt in drie welbepaalde gevallen - kennelijke ongegrondheid van de klacht, ontstentenis van kwalificatie der feiten op grond van Boek 2, Titel I bis SWB, onontvankelijkheid van de strafvordering - uitgeoefend door de kamer van inbeschuldigingstelling van het Hof van beroep te Brussel. De zitting van de K.I. verloopt niet openbaar o.m. om de veiligheid van Belgische onderdanen in het buitenland niet in het gedrang te brengen. De federale procureur wordt, bij uitsluiting van de klager(s) van wie de identificatie soms moeilijk kan zijn, gehoord. Alleen hij heeft het recht cassatieberoep in te stellen tegen het arrest van de K.I. en dit binnen de 15 dagen te rekenen vanaf de uitspraak ervan (art. 2, 3° en art. 3). Tijdens de debatten in de Senaatscommissie voor justitie verdedigde de minister van justitie deze oplossing door erop te wijzen dat alleen het federaal parket partij is tijdens de procedure die er in de eerste plaats toe strekt de ontvankelijkheid van de klacht vast te stellen; de klagers, ook geïnteresseerden (?) genoemd, hebben, volgens haar, in dit voorafgaand procedureel stadium nog geen *locus standi* als volwaardige burgerlijke partijen. Menig senator twijfelde aan de conformiteit van deze interpretatie met de recente rechtspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens over art. 6 E.V.R.M. en sloot een

nieuw verhaal voor het Arbitragehof niet a priori uit. Verder preciseerde de minister dat cassatieberoep mogelijk blijft zelfs indien het arrest van de K.I. overeenstemt met de verdringen van de federale procureur; het federaal parket krijgt hierdoor de mogelijkheid de interpretatie van de K.I. - b.v. van het begrip internationale immuniteit - door het Hof van Cassatie te laten toetsen (stuk 3-1666/2).

- de in België erkende vluchtelingen worden met de Belgische onderdanen geassimileerd wat de invulling van het passief personaliteitsbeginsel betreft, zoals verwoord in art. 10, 1° bis van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering (art. 2, 1°).

De wet is in werking getreden op 31 maart 2006.

FRANÇOISE THOMAS

CRIMINOLOGIE EN METHODOLOGIE

HAALBAARHEIDSTUDIE: HET BEKIJKEN VAN DE MOGELIJKHEDEN VOOR HET MONITOREN VAN DE EFFECTIVITEIT VAN ALTERNATIEVE SANCTIES BIJ TWEE ANTWERPSE PROJECTEN VOOR 'HARDE KERNJONGEREN': ADAM EN U-TURN¹

1. Inleiding

In het kader van het onderzoek 'monitoring van de effectiviteit van alternatieve sancties' werd de mogelijkheid bekeken voor het opzetten van een 'recidivemonitor', naar Nederlands model.² Tevens werd gevraagd twee Antwerpse diensten, met name de Antwerpse dienst Alternatieve Maatregelen (ADAM) en U-Turn te evalueren. ADAM is ontstaan, in 2000, specifiek voor het

---

¹ Dit artikel is het resultaat van een onderzoek gevoerd voor de Lokale Politie Antwerpen. Promotoren van het onderzoek waren PONSAERS, P. en CHRISTIAENS, J. Onderzoekers waren CAMMAERT, F., VAN ALBERT, K. en WINKELMANS, L.

² WARTNA, B.S.J., BLOM, M., *De WODC-Recidivemonitor*, WODC, Ministerie van Justitie, 2003, 78p; WARTNA, B., Recidive onderzoek in Nederland, Tijdschrift voor Criminologie, 1999, p.42;

begeleiden van (nieuwe) vormen van alternatief afhandelen van als misdrijf omschreven feiten (MOF). Vormen van alternatief afhandelen zoals de klassieke dienstverlening. Nieuwere vormen van alternatief afhandelen zoals vormings- en leerprojecten. Bedoeling van de oprichtende partners, met name de Stad Antwerpen en het Antwerpse OCMW enerzijds en de jeugdrechtbank en het Antwerpse parket anderzijds, was een alternatief te vinden voor het plaatsen van de *minderjarigen* (in de gesloten gemeenschapsinstelling van Mol) die een MOF hebben gepleegd.³ U-Turn is ontstaan, op initiatief van de Antwerpse Lokale Politie als ambulante begeleiding voor 'harde kern jongeren' (tussen 18 en 30 jaar).⁴ De idee achter dit initiatief was dat een persisterende jeugddelinquent die reeds het hele circuit van jeugdrechtbanken en instellingen doorlopen heeft, na de meerderjarigheid geen andere wending aan zijn leven geeft. Het recidiveniveau bij deze harde kern jongeren ligt na detentie zelfs op 80%.⁵ Naar aanpak toe geeft ander onderzoek aan dat het recidiveniveau minder hoog ligt na het volgen van een ambulante begeleiding in plaats van detentie met name op 50%.⁶ Een *onrechtstreeks effect* van een intensieve begeleiding op recidive. Immers spelen hier tweeparameters, te weten: de effectiviteit van de intensieve ambulante begeleiding enerzijds en de (eventuele) causale relatie tussen het effect van een ambulante begeleiding en recidive anderzijds. Na een fase van voorberei-

dend onderzoek en overleg binnen de verschillende sectoren, ging het project U-Turn op 1 december 2000 van start.⁷

2. Methodologie en methodologische beperkingen

De bedoeling van de Antwerpse politie was een instrument op te zetten waarmee ze gestandaardiseerde recidivemetingen onder verschillende bekenden van justitie kunnen verrichten. Een *recidivemonitor* naar Nederlands Model (zie hoger). De bedoeling van diensten, zoals ADAM en U-Turn, is het krijgen van feedback op hun geleverde inspanningen. Bereiken ze de vooropgestelde doelstellingen, meer in het bijzonder bereiken ze het beoogde *effect* ten aanzien van de verschillende interventiegebonden variabelen of *leefgebieden*⁸ waarrond wordt gewerkt?

Voor de evaluatie van beide diensten werd data verzameld aan de hand van dossieranalyses enerzijds en Geïntegreerde Criminaliteitscijfers (GICS) en gegevens uit het bestand van de Rechtbank van Eerste Aanleg (REA) te Antwerpen anderzijds. De dossieranalyses werden gedaan bij U-Turn en de Commissie Voorwaardelijke Invrijheidstelling (CVI) te Antwerpen. Er werd voor U-Turn een onderzoeksgroep (n=30) en een controle groep (n=30) samengesteld. Voor ADAM werd een *at random* steekproef van 100 jongeren genomen uit het bestand van de dienst, uit

³ X, *Jaarverslag ADAM 2001*, onuitg., 2001, p.4-5.

⁴ Voor verder duiding van het begrip 'harde kern jongeren' zie: X., *Jaarverslag, U-Turn 2001*, onuitg., 2001, p.4; WARTNA, B.S.J., BLOM, M., *De WODC-Recidivemonitor*, WODC, Ministerie van Justitie, 2003; NAGIN, D.S. en FARRINGTON, D., "The onset and persistence of offending", *Criminology*, jrg. 1992, nr.30, p.501-523.

⁵ Het jaarverslag van U-Turn verwijst naar: LOEBER, R. (ed.) e.a., *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie: omvang, oorzaken en interventies*, Houten, Bohn Stafleu Van Loghum, 2001, 450p.

⁶ Het jaarverslag van U-Turn verwijst naar volgend evaluatie - onderzoek: KLEIMAN, W.M. en TERLOUW, G.J., *Kiezen voor een kans; Evaluatie van hardekern-projecten*, Den Haag, WODC, 1997

⁷ Het project werd opgezet met steun van het Veiligheids -en Samenlevingscontract van de stad Antwerpen (2000) en wordt gerealiseerd met steun van het Grootstedenbeleid van de federale regering (impulsprogramma 2001-2003, overgangsjaar 2004). U-turn is één van de projecten die in het kader van dit impulsprogramma werden ontwikkeld binnen de "integrale aanpak van jongeren-criminaliteit" (luik 3). Verschillende sectoren zijn betrokken bij de uitbouw van dit project. Belangrijke partners zijn o.a. naast de politie, zijn o.a. justitie, SOMA vzw, onderwijs - en tewerkstellingssector, VISIEr, bedrijfsleven, sociaal cultureel werk (Arktos vzw), jeugdwerk, buurtwerk e.d.

⁸ Leefgebieden zoals het vinden van werk, het vinden van een zinnige vrijetijdsbesteding, het hebben van een eigen woonplaats, het in orde brengen en in orde zijn met de hele administratie, het hebben van goede sociale contacten, het onder controle hebben van de eigen agressie en middelengebruik

2002⁹. Voor beide diensten werd getracht uit de hogervermelde bronnen hun evolutie op verschillende leefgebieden te meten.

Tevens werd getracht 'recidive' te meten. Hiervoor werd een 'algemene recidivegraad' berekend.¹⁰ 'Algemene recidivegraad', omdat de hier besproken 'recidive', tevens algemene recidive is en dus overeenkomt met vallen alle strafzaken volgend op de uitgangzaak ongeacht de aard of ernst ervan.

Voor de groep van 100 jongeren die een positief advies van de dienst ADAM meekregen, werd een algemene recidivegraad berekend voor de periode vooraf aan hun bezoek aan de dienst en erna. De evolutie echter die eventueel plaats vindt bij de verschillende levensdomeinen kon bij ADAM niet nagegaan worden, omdat enerzijds geen dossiers konden ingekeken worden en anderzijds omdat het opvolgen van een eventuele verandering van de vooruitgang (of verslechtering) van de levensdomeinen niet tot de taken, maar ook niet tot de mogelijkheden van de dienst ADAM behoort. Er wordt met andere woorden niets over deze toch wel belangrijke domeinen bijgehouden.

Voor U-Turn werd enerzijds via dossieranalyse (voor de levensdomeinen) en anderzijds via het berekenen van een algemene recidivegraad een evaluatie van dienst doorgevoerd. Echter door het ontbreken van de mogelijkheid om een dossieranalyse te doen voor de jongeren uit de

controle groep, kon voor beide groepen (controle vs. onderzoeksgroep) enkel gekeken worden naar eventuele gevonden verschillen in 'recidive'. Omdat het o.i. niet correct is een dienst zoals U-Turn (maar ook ADAM!) enkel en alleen te evalueren aan de hand van 'algemene recidive', diende een manier gevonden te worden om alsnog een evaluatie van eventuele verschillen in de sociale dimensie van de jongeren mee te nemen in dit onderzoek. Immers wordt een van de doelstellingen van de dienst bereikt door te werken aan het verbeteren van de *leefsituatie* van de jongere. Om deze sociale dimensie toch in de evaluatie mee te nemen werd de onderzoeksgroep (n=30) van jongeren die een begeleiding bij U-Turn startten opgesplitst in twee groepen van elk 15 jongeren, met name de 'geslaagden' (n=15) en de 'stopgezette' (n=15). Dit zijn wel kleine groepen maar zoals verder wordt beschreven liggen de respondenten hier niet voor het rapen. De eersten wisten de begeleiding bij U-Turn tot een goed einde te brengen. De tweede groep echter startte wel bij U-Turn, maar de jongeren werden om diverse redenen uit het project gezet. Voor hen was de begeleiding en vorming niet succesvol. Hierbij is de hoofdreden *het plegen van nieuwe feiten*.

2.1. EVALUATIE

2.1.1. ADAM

Zoals hoger gesteld werd voor de evaluatie van ADAM een groep van 100 jongeren weerhouden uit het cliëntenbestand van 2002. In dat jaar kregen 622 jongeren een positief advies van de dienst. Ze brachten de opgelegde alternatieve maatregel met ander woorden tot een goed einde. De groep van 100 jongeren behoort tot deze grotere groep.

Vooreerst wilden we nagaan of er een verbetering was op de verschillende leefgebieden van de jongeren. Hoewel daar bij ADAM niet rechtstreeks rond wordtgewerkt¹¹, moeten deze variabelen o.i. toch in de evaluatie van dergelijke projecten opgenomen worden. Enkel en alleen kijken naar een eventuele daling van recidive is niet genoeg. Des te meer omdat een verbetering

¹¹ Ze volgen de opgelegde alternatieve maatregelen op.

⁹ In dit jaar werden bij ADAM 622 jongeren aangemeld.

¹⁰ Deze bestaat erin het aantal feiten gepleegd vanaf het moment dat men de begeleiding bij U-Turn start tot aan op het moment van het laatste teruggevonden feit (dit is de datum van het jongste proces verbaal van 1 van de 60 jongeren geselecteerd voor de evaluatie van de dienst U-Turn) te delen door de tijdsduur tussen die twee momenten. Om deze waarde dan te kunnen uitdrukken in aantallen feiten per jaar werd de bekomen graad maal 365 gedaan. Dus: *(aantal feiten gepleegd na het volgen van de begeleiding/ tijdsduur start begeleiding tot laatste geregistreerde pv) x 365 = recidivegraad*. De berekende 'recidivegraad' ligt dicht bij de door Elfers berekende 'delictdichtheid'; zie o.a. ook: ELFFERS, H., *Veelplegers of vaakplegers?*, *Tijdschrift voor Criminologie*, jg. 45, nr. 2, 2003, p. 119.

op verschillende levensdomeinen onrechtstreeks bijdraagt tot de daling van recidive. Tevens was het niet mogelijk dossiers in te kijken op het jeugdparket - andere bron voor de leefgebieden - waardoor ook deze variabelen niet in de evaluatie meegenomen werden.

Wanneer de recidivegraad berekend werd, was al snel duidelijk dat een evaluatie aan de hand van deze variabele (nu) ook niet mogelijk leek. Immers maakte de korte onderzoeksperiode, maar vooral de korte (referentie)periode waarbinnen naar het al dan niet (opnieuw) plegen van de jongeren kon gekeken worden, het onmogelijk (juiste) uitspraken te doen over het al dan niet recidiveren van de jongeren die bij ADAM werden aangemeld. Bovendien moet voor ogen gehouden worden dat delinquentie leeftijdsgebonden is, wat met zich meebrengt dat de meeste jongeren, bij ADAM aangemeld, zich net in de levensfase bevinden waarin jongeren nu eenmaal meer plegen, m.n. 16-17 jaar. Ook bij het verlaten van ADAM bevinden jongeren zich in deze fase. Ook dit maakt dat het niet aangewezen is de begeleiding en vorming enkel en alleen te evalueren aan de hand van 'recidive'.¹²

¹² Een oplossing voor deze vertekening kan worden geboden door een onderscheid te maken binnen ADAM tussen de 'first-offenders' en minderjarige jongeren die reeds meerdere politiecontacten op hun naam staan hebben. Na het opnieuw berekenen van de graad die het aantal politiecontacten van de jongeren op jaarbasis weergeeft, blijft de conclusie dat gegeven de korte referentie- en onderzoeksperiode, de effectevaluatie van ADAM niet mogelijk is. De graden werden driemaal herberekend. Een eerste maal werd binnen de groep ADAM-jongeren een onderscheid gemaakt tussen diegenen die voor het eerst met justitie in aanraking kwamen en de overigen (hierna werd deze procedure herhaald nu de grens leggende op jongeren die maximaal tweemaal met justitie in aanraking kwamen en de overige jongeren; daarna werd de grens op maximaal negen politiecontacten gelegd). De bedenking blijft dat het gegeven de onderzoeksomstandigheden - de jonge leeftijd van de ADAM-jongeren, de korte referentie- en onderzoeksperiode, het niet aangewezen is naar het gerechtelijke effect van ADAM te kijken. Een optekenen en bijhouden van interventiegebonden variabelen, zoals bij U-Turn, zou o.i. een evaluatie - op dergelijk korte termijn - meer haalbaar maken.

Immers dient men bij de evaluatie van een vormingsproject zoals ADAM niet te vergeten, dat zo goed als alle jongeren door de jeugdrechter of het (jeugd)parket naar ADAM worden doorverwezen en dit zonder het stellen van enige voorwaarde waaraan de jongeren op dat moment dienen te voldoen. Ook dit maakt dat het op korte termijn analyseren van dergelijke projecten aan de hand van gerechtelijke gegevens niet wenselijk is.

2.1.2. U-TURN

Hier was het de bedoeling enerzijds een onderzoeksgroep van 30 jongeren samen te stellen die de begeleiding tot een goed einde wist te brengen en anderzijds een controle groep van 30 jongeren die een klassieke straf of andere alternatieve maatregel opgelegd kreeg. Maar omdat geen dossieranalyse voor de controle groep kon gebeuren werd de onderzoeksgroep in twee subgroepen onderverdeeld. De aanvankelijke reden voor het opsplitsen van de onderzoeksgroep (in de twee hoger beschreven groepen van elk 15 jongeren) was dat het niet mogelijk was 30 jongeren te weerhouden die de begeleiding bij U-Turn tot een goed einde wisten te brengen. U-Turn is immers een heel jonge dienst, met een caseload van ongeveer 16 jongeren per jaar. Deze 'tekortkoming' voor het onderzoek bracht wel met zich mee dat evaluatie van de sociale variabelen nu wél mogelijk werd, zij het voor de 'geslaagden' en de 'stopgezette'.

Bij 3.Resultaten is te zien dat de vergelijking van de algemene recidivegraad zo kon gebeuren voor enerzijds de vergelijking U-Turn vs. niet-U-Turn (n=30 vs. n=30) en anderzijds voor de vergelijking 'geslaagden' vs. 'stopgezette' (n=15 vs. n=15). Hier was de korte referentieperiode en het feit dat de dienst jong is, geen probleem.

2.2. RECIDIVE MONITOR

Een onderzoeksdoelstelling was het isoleren van variabelen die in een toekomstige Antwerpse 'recidivemonitor' opgenomen kunnen worden. Maar al snel werd afgestapt van de term 'recidivemonitor'. Het is o.i. dan ook beter te spreken van een 'effectenmonitor' omdat het evalueren van dergelijke diensten (waarvoor een effectenmonitor tevens onrechtstreeks kan dienen) aan

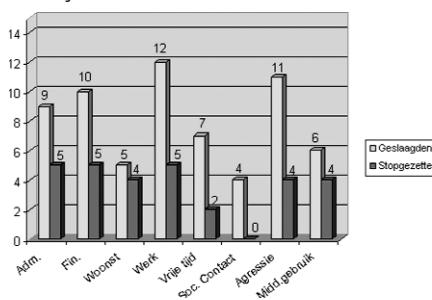
de hand van recidive niet volledig juist is. Immers werken deze diensten in vele gevallen met veel- en/of vaakplegers. 'Verbetering' in het pleeggedrag is dan ook vaak een werk van lange adem. Vandaar dat een evaluatie van de leefgebieden of sociale variabelen niet mag ontbreken. Bij ADAM bracht dit 'ontbreken' van deze relevante variabelen immers met zich mee dat de evaluatie niet mogelijk (lees wenselijk) was. Voor de politie echter, die ook vragende partij is voor een dergelijke monitor kan het volstaan om enkel en alleen 'recidive' te *monitoren*. Maar voor diensten zoals ADAM en U-Turn volstaat dit niet. U-Turn werkt namelijk rechtstreeks op deze verschillende domeinen in. Zij hebben met andere woorden zeker en vast behoefte aan een 'effectenmonitor'.

3. Resultaten

Daar zoals gesteld de evaluatie van ADAM niet kon gebeuren, wordt hier enkel stilgestaan bij de resultaten van de evaluatie van U-Turn. Voor eerst werd de vooruitgang op de leefgebieden bekeken. Vervolgens werden de berekende recidivegraden vergeleken.

A. LEEFGEBIEDEN

Wanneer wordt gekeken naar de vooruitgang op de verschillende leefgebieden, is te zien hoe dit in het voordeel van de jongeren was, die de begeleiding tot een goed einde wisten te brengen ('geslaagden'). Onderstaande *Figuur 1* laat dit duidelijk zien:

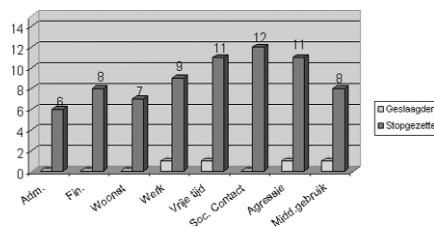

Figuur 1: Verbetering van de leefgebieden (n=15 vs n=15)

Op alle leefgebieden, waarrond tijdens de begeleiding bij U-Turn wordt gewerkt, is te zien dat meer 'geslaagde' jongeren die de begeleiding tot

een goed einde wisten te brengen een verbetering van hun uitgangssituatie kenden. Volgende leefgebieden vielen het meest op: administratie, financiële situatie, het vinden van werk, de vrijetijdsbesteding, de sociale contacten, agressie.

Kijken we naar het aantal jongeren dat na het verlaten van de begeleiding bij U-Turn een situatie blijft kennen die als problematisch kan worden beschouwd, laat onderstaande *Figuur 2* zien dat dit in het voordeel van jongeren is die de begeleiding bij U-Turn tot een goed einde brachten.

Figuur 2: 'Problematisch blijven van de situatie op de levensgebieden' (n=15 vs n=15)

B. RECIDIVEGRAAD

Kijken we naar het gemiddelde aantal processen verbaal dat op een jaar tijd werd opgesteld voor de jongeren die de begeleiding startten (n=30), maar tevens naar het gemiddelde aantal vonnissen dat in het nadeel van de jongeren werd geveld, is te zien hoe zij die de begeleiding tot een goed einde wisten te brengen, nadien minder processen verbaal (1,02 vs. 1,14) opgesteld weten maar ook minder vonnissen (0,45 vs. 1,12) in hun nadeel geveld zien.

De recidivegraden berekend voor de opgestelde processen verbaal enerzijds en voor de in het nadeel van de betrokkenen gevelde vonnissen anderzijds, laten zien hoe zij de een begeleiding bij U-Turn startten (n=30 onderzoeksgroep) gemiddeld op jaarbasis minder processen verbaal (1,08 vs. 3,23) opgesteld en minder vonnissen (0,79 vs. 1,14) geveld weten.

4. Conclusie

Men mag zich niet - zeker niet bij evaluaties van dergelijke korte periodes, zoals voor ADAM vanaf 2002 tot heden en voor U-Turn zelfs soms pas vanaf 2003 - blind staren op de mogelijke gerech-

telijke effecten van de interventie. Vandaar dat het o.i. beter is te spreken van een 'effectenmonitor' dan van een 'recidivemonitor', omdat op die manier tevens de interventiegebonden variabelen (levensgebieden) in rekening worden gebracht om uit te maken *if it works*. Om dit mogelijk te maken zal de nodige informatie, in het bijzonder de interventiegebonden variabelen, *structureel beschikbaar* dienen te worden gesteld.

Dit brengt ons bij de volgende bemerking. Een effectevaluatie van ADAM was niet mogelijk gegeven de korte onderzoeksperiode en de korte termijn waarbinnen naar het effect van de interventie werd gekeken. Immers door het ontbreken van de interventiegebonden variabelen enerzijds en het meten van het effect aan de hand van de recidivegraad, berekend voor dergelijk korte periode anderzijds, geeft een onjuist beeld van de situatie.

Aanbeveling is hier dan ook het *systematisch bijhouden van de interventiegebonden variabelen*, waardoor veranderingen hierop merkbaar worden en als belangrijke meerwaarde van de begeleidingen naar voor gebracht kunnen worden. Wanneer men nu de effecten ten aanzien van het aantal gepleegde feiten nagaat- en dat zal gegeven de te veranderen situatie die er vanuit beleidsmatig oogpunt van deze interventies wordt verwacht, met name een dalen van 'de criminaliteit' - dient men dit, alleszins voor ADAM, over een *langere periode* te doen.

De data die werd verzameld voor de evaluatie van U-Turn, met name de interventiegebonden variabelen en de vooruitgang erop, de data verkregen van politie en de gerechtelijk data, maken het mogelijk een interventie, zoals een begeleiding bij U-Turn, naar haar 'effect' te evalueren. Voordeel is en was dat U-Turn bovendien beschikt over een *instrument*¹³ dat toelaat zelf de evaluatie van de effectiviteit na te gaan, voor wat de *interventiegebonden variabelen* betreft.

Zoals gesteld blijft het evalueren van interventies of begeleidingen, enkel en alleen op basis van aantal gepleegde feiten een gevaarlijke/on-toereikende methode, die wanneer ze toch wordt

gehanteerd over een langere periode dient te gebeuren, steeds gesteund door het nagaan van de vooruitgang geboekt op de interventiegebonden variabelen. Immers toonde de evaluatie van ADAM, met de middelen voorhanden, niet veel anders dan dat criminaliteit leeftijdsgebonden is.

Bij het doorvoeren van een effectevaluatie blijft het belangrijk rekening te houden met het *tijdsaspect*. ADAM heeft 1 moment waarop dit gebeurt, met name op het moment van intake. Natuurlijk ziet de werking van ADAM er totaal anders uit dan deze van U-Turn, wat maakt dat het voor ADAM moeilijker is de verandering op de verschillende punten bij te houden, zoals dit gebeurt bij U-Turn. Denken we maar aan de grotere caseload (2002, 622 meldingen). Of het feit dat een interventie bij ADAM minder lang duurt. (enkele uren dienstverlening vs. de intensieve begeleidingen bij U-Turn die 6 maand tot 1 jaar). Merk wel op dat de evaluatie van de laatste dienst aan de hand van dergelijk kleine onderzoeksgroep (N=30), op zijn minst moet overgedaan worden wanneer de mogelijkheid tot het samenstellen van een grotere onderzoeksgroep zich dient.

Tevens zal *iemand dienen in te staan voor het periodiek verzamelen van de gegevens en het doorvoeren van de evaluatie* op basis van de verzamelde gegevens.

Bij wijze van *protocolakkoord* bestaat er een mogelijkheid dat de verschillende partners nodig voor het leveren van de informatie, mn de politie, de verschillende parketten en de verschillende te evalueren interventies, zich vooraf verbinden de informatie aan elkaar te leveren ten einde de evaluatie of het monitoren *te kunnen* doorvoeren.¹⁴

Men zou ook *bij de start* van dergelijke projecten, zoals ADAM en U-Turn, moeten kunnen *voorzien in de financiering van de evaluatie* van de diensten. Op die manier kan bijvoorbeeld een dienst als ADAM werk maken van het optekenen

¹³ Met name hun eigen registratiesysteem.

¹⁴ Ten slotte gebeurden de koppelingen tussen de verschillende bronnen op naam, vaak een rem voor de betreffende instantie die de informatie bezit, voor het leveren van de gegevens).

en opvolgen van de vooruitgang op de interventiegebonden variabelen.

FILIP CAMMAERT EN PAUL PONSAERS

ONVEILIGHEIDSBELEVING METEN: NIEUWE INSTRUMENTEN

Minder is meer. Politici en beleidsmakers drukken graag *de* onveiligheidsbeleving uit in één enkel percentage, zoals het percentage mensen dat zich 's avonds onveilig voelt op straat. Dit doet echter geen recht aan de complexiteit van het fenomeen. Een dergelijk percentage fungeert meer als politiek symbool dan als uitdrukking van een onderliggend construct. Met dit enkele percentage, vaak gebaseerd op slechts één vraag, krijgen we nauwelijks inzicht in de onderliggende mechanismen, processen en beïnvloedende factoren van onveiligheidsbeleving. Minder is in dat geval niet meer, maar gewoon bijna niets. Mijn onderzoek naar de conceptualisering ('wat is het') en operationalisering ('hoe meet je het') van het concept onveiligheidsbeleving behandelt uitgebreid de problemen die er zijn met de huidige meting van onveiligheidsbeleving (Vanderveen, 2006). Uit evaluatie van de vele studies die gedaan zijn op dit gebied en secundaire analyses van enkele representatieve databestanden blijkt dat de meting van onveiligheidsbeleving verbetering behoeft. In het proefschrift worden veel voorbeelden gegeven van hoe het *niet* moet en beschreven waarom niet. Ook wordt ingegaan op de vraag hoe het dan *wél* moet. In dit stuk zullen de nieuwe meetinstrumenten die zijn ontwikkeld om onveiligheidsbeleving te meten geïntroduceerd worden. Waarom er *meerdere* meetinstrumenten nodig zijn, en niet slechts één, kan de parabel over de zes blinde mannen en een olifant verduidelijken.

Onveiligheidsbeleving is als een olifant

In een bekende parabel ontmoeten zes blinde mannen een olifant. Ieder van hen betast een ander deel van dezelfde olifant waardoor ze tot geheel andere conclusies komen over hoe een olifant er uit ziet en wat een olifant is. De ene man voelt de staart en vindt dat een olifant op een stuk touw lijkt, een andere voelt de poot en is

overtuigd dat de olifant als een boomstam is en weer een andere denkt dat de olifant zoals een speer is; hij heeft de slagrand te pakken. Het oor is als een waaier, de zijkant van het lijf als een muur, de slurf als een slang. De clou is natuurlijk dat ze allemaal gelijk hebben, in ieder geval een beetje. Maar eigenlijk hebben ze ook allezes ongelijk: de olifant is meer dan de verschillende delen apart en meer dan de verschillende delen samen opgeteld. Zo is het ook met onveiligheidsbeleving. In de meer recente literatuur wordt zowel de multidimensionaliteit en -interpretbaarheid van onveiligheidsbeleving als de complexiteit van het meten van onveiligheidsbeleving ruimschoots onderkend en geïllustreerd (zie bijvoorbeeld Elchardus, de Groof & Smits, 2005; De Groof, 2006; Pauwels & Pleysier, 2003, 2005; Pleysier, Vervaeke & Goethals, 2004; Sutton & Farrall, 2005; De Wree, Vander Beken & Ponsaers, 2006). De conceptuele analyse en de meetinstrumenten waarvan in Vanderveen (2006) verslag wordt gedaan, doen recht aan die multidimensionaliteit en complexiteit.

Analoog aan de blinde mannen en de olifant willen politici, beleidsmakers en onderzoekers onveiligheidsbeleving vatten en uitdrukken, vaak in cijfers. Hiervoor zijn nieuwe meetinstrumenten ontwikkeld, die voortvloeien uit twee verschillende strategieën: de eerste strategie bouwt verder op indicatoren die traditioneel (veel) gebruikt worden. In deze strategie staan de continuering en verbetering van deze indicatoren centraal. De tweede strategie is drastischer en maakt korte metten met de traditionele indicatoren: centraal staat een nieuwe start. Door vanaf nul te beginnen wordt vanuit een conceptueel kader toegewerkt naar mogelijke operationaliseringen. De meetinstrumenten die ontwikkeld zijn op basis van de eerste strategie (voortbouwend op de traditioneel gebruikte indicatoren) meten elk slechts een enkel aspect van onveiligheidsbeleving; analoog aan de blinde mannen die elk slechts een *deel* van de olifant betastten. Het instrument gebaseerd op de tweede strategie meet niet slechts een *deel*, maar eigenlijk het *geheel*. Tabel 1 geeft een overzicht van de resultaten van beide strategieën, de nieuwe meetinstrumenten. Deze worden hieronder beschreven.